

HAYOT DAVOMIDA TA'LIM OLISH: YANGI PARADIGMALAR VA KUTILADIGAN NATIJALAR

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776

Omonova Sarvinoz O'Imasovna

SamDU O'zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti magistranti

SINF DAN TASHQARI TARBIYAVIY ISHLARNI TASHKIL QILISHDA KASB TANLASHNING INNOVATSION TEXNOLOGIYALARI

Annotatsiya. O'sib kelayotgan yosh avlodni kasbga yo'naltirish hamisha davlatimiz, siyosatimiz oldida turgan ustivor masalalardan sanalib kelingan. Mazkur jarayonni amalga oshirish uchun farzandlarimizning ota-onalari hamda ta'lim muassasalarining o'rnini va u yerda faoliyat olib borayotgan o'qituvchilar hamda amaliyotchi psixologlarining faoliyati katta ahamiyatga ega. Ushbu maqolada auditoriyadan tashqari mashg'ulotlar jarayonida talabalarni kasbga to'g'ri yo'naltirishdagi mavjud muammolar, amaliyotdagi kamchiliklar ularni bartaraf etish yo'llari haqida qisqacha fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar. To'g'ri kasb tanlash, ijtimoiylashtirish, o'z-o'zini baholash, to'garak, uzluksiz tizim, hamkorlik, fanlararo aloqadorlik

Hozirgi kunda davlatimiz va jamiyatimiz hayotida iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy, siyosiy o'zgarishlar keng tus olmoqda. Bu o'zgarish va yangilanishlarga esa prezidentimiz Sh.Mirziyoyev va davlatimiz bosh bo'layotganligi bizni yanada quvontiradi. Faqatgina quvontiribgina qolmay katta mas'uliyatni ham yuklaydi. Respublikamizda amalga oshirilyotgan keng ko'lamdagi bunday islohotlar ta'lim-tarbiya va kadrlar tayyorlash tizimida ham jiddiy o'zgarishlarni amalga oshirishni taqozo etmoqda.

Jamiyatimizda amalga oshirilayotgan islohotlarning barchasida davlat tashabbuskor hisoblanib, rahbarlik qilmoqda. Uzlüksiz ta'lim-tarbiya tizimidagi yangilanishlar Oliy Majlisning 1997-yil 29-avgustda bo'lib o'tgan 1-chaqiriq 9-sessiyasida qabul qilingan "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va "Kadrlar tayyorlash Milliy Dasturi", 2017-2021 yillarga moljallangan "Harakatlar strategiyasi" talablari asosida amalga oshirilmoqda. Bozor iqtisodiyoti sharoitida zamonaviy kasb-hunarlariga ega yosh kadrlarni tayyorlash, maktab bitiruvchilari va oliy ta'lim muassasalarida yoshlarni kasbga yo'naltirishning izchilligini ta'minlash uchun Respublikamizda umumiy o'rta ta'lim, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi va oliy kasbiy ta'lim tizimi bosqichlarini tubdan isloh qilish va rivojlantirish yo'lida yirik ishlar amalga oshirilmoqda. Misol uchun aytishimiz mumkinki ancha vaqtlardan beri o'zini oqlamayotgan kasb-hunar kollejlari soni sezilarli darajada qisqartirildi va hozirda faoliyat olib borilayotgan kasb-hunar kollejlari korxonalar va tashkilotlar ichki ehtiyojlaridan kelib chiqib taklifga asosan shartnoma asosida qabul qilinadigan bo'ldi. Tibbiyot kollejlari Abu Ali Ibn Sino nomidagi Tibbiyot maskanlariga aylantirildi.

Al Xorazmiy, Al Farg'oniy, Al Marg'iloniy, Abu Nosir Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali Ibn Sino, Yusuf Xos Hojib, Ahmad Yugnakiy, az-Zamahshariy, Xoja Ahmad Yassaviy, Bahouddin Naqshbandiy, Mirzo Ulug'bek, Abdurahmon Jomiy, Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur, kabi ko'plab donishmand-mutafakkirlar asarlarida ham yoshlarning odobi, axloqi, ta'lim-tarbiyasi hamda kasbiy bilim va ko'nikmalarini shakllantirish to'g'risida turli fikr-mulohazalar bildirilgan.

Kasb tanlash jarayonida shaxsda quyidagicha ikki xil munosabat vujudga kelar ekan:

1. Tashqi hayot faoliyati shart - sharoitlari va shaxslararo munosabatlarda.

2. Shaxsdagi ichki fikrlar asosida.

Sinfdan tashqari ishlarni to'la qamrab olgan to'garaklar bir necha xilda bo'lishi mumkin:

a) fan to'garaklari;

b) mohir qo'llar to'garaklari;

v) duradgorlik to'garaklari;

g) sport to'garagi;

d) badiiy havaskorlik to'garagi.

Kasbga yo'naltirish - bu yoshlarni kasbga ega bo'lishlaridagi psixologik - pedagogik va meditsina bilan bog'liq bir butun jarayon bo'lib, unda shu yoshlarning xohishlaridan, havaslari, qobiliyatlari va xalq xo'jaligini, jamiyatni mutaxassislariga bo'lgan ehtiyojlarini hisobga olgan holdagi yuz beradigan jarayondir.

Sinfdan tashqari mashg'ulotlarda o'qituvchilarning o'quvchilari bilan olib boriladigan kasb tanlashga yo'llash ishiga nazariy jihatdan tayyorlashni takomillashtirish leksiya va seminar mashg'ulotlarini kasb tanlashga yo'llash xarakteridagi mashg'ulotlar bilan to'ldirish, turli xil sinfdan tashqari ish formalarida

foydalanishni nazarda tutadi. Ularni kasb tanlashga yo‘llash ishiga nazariy va amaliy jihatdan tayyorlash eng yaxshi maktablarga, maktabdan tashqari muassasalarga va boshqa joylarga ekskursiyalar o‘tkazish muhim rol o‘ynaydi. Ular ko‘zlagan maqsadga qarab kursning tegishli temalarini o‘rganishdan oldin yoki keyin o‘tkazishi mumkin.

Bo‘ljak pedagoglarni kasb tanlashga yo‘llash masalalari bilan tanishtirish uchun "Sinf dan va maktabdan tashkari tarbiyaviy ishlar" mavzusining ham katta imkoniyatlar bor. Unda sinf da va sinf dan tashqari mashg‘ulotlarda o‘quvchilar bilan olib boriladigan kasb tanlashga yo‘llash ishlarining tashkiliy shakllari, mazmun jihatidan xilma - xiligini ko‘rsatish zarur. Respublikamizning qishloq maktablarida keng tarqalgan ish formalariga alohida to‘xtalib o‘tish lozim. Kasb tanlashga bag‘ishlangan konferensiya, munozara, kechalar, veteranlar, mashhur kishilar bilan uchrashuvlar o‘tkazish yaxshi natija beradi.

Amalga oshirgan tadqiqotlarimiz natijasi o‘laroq quyidagi tavsiyalarni bayon etmoqdamiz:

O‘quvchi yoshlarni kasbga tayyorlashda turli xil to‘garaklarni tashkil etish va bu to‘garaklardagi faoliyat ma‘lum bir pedagogik talablarga rioya qilgan holda olib borilsa samarali bo‘ladi. Chunonchi,

- to‘garak faoliyati ijtimoiy ahamiyatga ega bo‘lishi lozim, ya‘ni, o‘quvchilar tayyorlagan buyumlar kishilar uchun amaliy qiymatga ega bo‘lishi zarur;

- ijtimoiy-foydali, unumli mehnat jarayonida o‘quvchining texnik ijodkorligini tashkil etishda faoliyatni ijtimoiy buyurtmadan ijodkorlikka aylantirish kerak bo‘ladi;

- to‘garakda olib borilayotgan jarayonlar, kamchilik va yutuqlar ta‘lim muassasi va oila a‘zolari o‘rtasida muhokama qilinsa va tegishli chora tadbirlar ko‘rilsa maqsadga muvofiq bo‘ladi;

- to‘garakda yo‘nalishlar xilma – xilligi va izchil tarzda faoliyat olib borilishiga e‘tibor berish lozim;

- oliy o‘quv yurtlarida kasbga tayyorlashni amaliy tarzda olib borish maqsadga muvofiq bo‘ladi.

Xulosa qilib aytganda kasbga yo‘naltirish jarayoning izchilligini ta‘minlash uchun ta‘lim muassasalari hamkorlikda ish olib borishi lozim. Oliy o‘quv yurtlarining qoshiga birlashtirilgan maktab va litseylar faoliyati oliy ta‘lim muassasalari bilan chambarchas bog‘liq hisoblanadi. Chunki kasbga yo‘naltirish jarayonidagi izchillik aynan shu ta‘lim muassasalarida beriladigan bilimning uzluksizligiga bog‘liq. Ta‘lim muassasalari o‘zaro va oila bilan hamkorlikda faoliyat olib borsalar nur ustiga a‘lo nur bo‘ladi. Chunki tahsil olayotgan o‘quvchi o‘qiyotgan faniga yoki yo‘nalishiga mos bo‘lgan hamkor oliy o‘quv yurtiga kerakli kadr sifatida qabul qilinadi. Bu esa o‘z o‘rnida oliy o‘quv yurtining nufuzini ham oshishiga sabab bo‘ladi. Maktab o‘quvchilarning iqtidoriga qarab oliy o‘quv yurtlari ga tavsiya etilishi kasbga yo‘naltirishning asosini tashkil etmog‘i kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. G‘oziyev E., Mamedov K. Kasb psixologiyasi. – T.: O‘zMU, 2003. 156-b

2. Jalolov A. Kasbga qanday tayyorlanadi. – T.: Yangi asr avlodi, 2010.
3. Sh.E.Ne'matov, O'.O.Tohirov, G.T.Yadgarova, N.Tashbaev. "O'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish orqali umumiy o'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi uzviyligini ta'minlashning nazariy-metodologik asoslari". – Toshkent: O'zPFITI bosmaxonasi, 2015. – 152 bet.
4. Shodiyev N. Maktab o'quvchilarini matematika darslarida va sinfdan tashqari mashg'ulotlarda ommaviy ishchi kasblarga yo'llash. O'qituvchilar uchun qo'llanma. – T.: O'qituvchi, 1989. -112 b.
5. Fayziyev M.A. Axborot texnologiyalarini o'rganish jarayonida talabalarning ijodiy qobiliyatlarini shakllantirish // *Fan, ta'lim va amaliyot integratsiyasi*. ISSN: 2181-1776. Vol. 1 No. 02 (2021). 113-123 b. <https://bilig.academiascience.org/index.php/isepsmj/article/view/42>
6. Fayziyev M.A. Ta'lim sohasida media vositalaridan foydalanishning psixologik-pedagogik jihatlari // **"Fan, ta'lim va amaliyot integratsiyasi" ilmiy-metodik jurnali (ISSN: 2181-1776)** Vol. 2 No. 5 (2021). Published July 9, 2021 50-62 b. <https://bilig.academiascience.org/index.php/isepsmj/article/view/233>
7. Fayziyev M.A. Kvalimetrik yondashuv asosida iqtisodiy fanlarni o'qitish // **"Fan, ta'lim va amaliyot integratsiyasi" ilmiy-metodik jurnali (ISSN: 2181-1776)** Vol. 3 No. 5 (2022). May, 2022. 300-309 b. <https://bilig.academiascience.org/index.php/isepsmj/article/view/540/482>
8. Kiyamov N.S. Characteristics of the formation of musical culture in students // *Journal of Critical Reviews*. – 2020. – T. 7. – №. 5. – C. 1722-1729. https://drive.google.com/file/d/1kv4ya8TomZeRXj_PYZHRpTZbC0JZhKK/view
9. Fayziyev M.A. Ta'lim sohasida media vositalaridan foydalanishning psixologik-pedagogik jihatlari // **"Fan, ta'lim va amaliyot integratsiyasi" ilmiy-metodik jurnali (ISSN: 2181-1776)** Vol. 2 No. 5 (2021). Published July 9, 2021 50-62 b. <https://bilig.academiascience.org/index.php/isepsmj/article/view/233>